

ОД ИСТЕ АУТОРКЕ

Шангајска принцеза

ШАНГАЈСКА ЛЕПОТИЦА

Данјан Чен

Превели
Драган Миленковић
и Весна Ристић

■ Laguna ■

Наслов оригинала:
Chen Danyan
SHANGHAI BEAUTY

上海的红颜遗事

Copyright © 1999, Chen Danyan

Translation copyright © 2018 за српско издање,
ЛАГУНА

**ШАНГАЈСКА
ЛЕПОТИЦА**

© Kupovinom knjige sa FSC oznakom pomažete razvoj projekta
odgovornog korišćenja šumskih resursa širom sveta.

NC-COC-016937, NC-CW-016937, FSC-C007782

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Садржај

Прво поглавље	13
Друго поглавље	55
Треће поглавље	131
Четврто поглавље	185
Пето поглавље	343
Постскриптум	
Преживели 1	375
Преживели 2	387

Након што је искусила једно доба урођено у блато и крв, тридесетогодишња Јаојао 1974. године ипак може мирно да седи за столом код рођака и љушти јабуку, гајећи још увек о животу извесне лепе маштарије и с напором се осмехујући док гледа у објектив фото-апарата. Ово скоро да је једна од последњих фотографија коју је оставила свету.

Шанјајска шрилоија ПРЕДГОВОР

Град је живо биће, град је личност, а не ствар. Зато град поседује карактер, судбину, темперамент, обиље чудних навика, јединствене мале трикове и мирисе, као што је мирис тела, мирис који чак ни ветар не може да одува. У њему, светла и тамна страна увек коегзистирају на истом месту, у једном блоку, у једној улици, у једној кући, чак и у једном пролазу. Зато је он увек занимљив. Такође се може рећи да је град живо биће са бескрајним животним током, понекад делује исцрпљено и чини се као да умире, али у право време може поново да оживи. Понекад буја и расте на све стране, и тада сваке ноћи свуда свирају пастирске фруле, али ће се на прекретници једне епохе сигурно суочити с тешким мукама. Град у свему што доживи увек стиче нова искуства, рађа нове животе у сопственом животу, показујући своја друга лица, што је заиста веома занимљиво. Зато волим да га посматрам, да га описујем, да гледам кроз њега, да пишем кроз њега.

Прошло је толико времена, а ја сам на неки начин тек нашла себе, помисливши да сам писац који описује градове, Каинов потомак. По Књизи Постања, Каин је убио брата, био протеран из своје земље, да би потом лутао околним земљама – сматра се да је он први урбани човек. Данас, Каинови потомци многе генерације за генерацијама у градовима широм света.

Рођена сам у Пекингу и одрасла у Шангају, пропутовала скоро 300 градова на свету и описала њихов изглед и живот. Градови су увек били тема мојих описа, од Шангаја до Санкт Петербурга. За мене, ови градови су попут разних огледала у једној барокној соби, они се огледају један у другом, доказују један другом, у комплексној понављајућој рефлексiji коначно одражавајући своје право лице. У Санкт Петербургу сам видела Шангај из педесетих година, Шангај с којим сам се срела деведесетих био је Лондон из седамдесетих година. Ови градови су налик на ланац, када упознате један, заправо сте упознали многе друге. У Стразбуру сам први пут срушила у себи познати градски „домино ефекат“, а 1992. године Шангај ће открити стари изглед града те трговинске луке, стару кућу испод јаворовог дрвета. У мом казивању, улице и зграде представљају карактерну слику града. И као што су све приче становника детаљи о карактеру града као личности, тако су све историје града њен унутрашњи карактерни свет, и зато је *Шангајска џирилоџија* заправо књига, а назив ове књиге је управо *Шангај*.

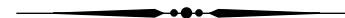
Изгубљено-нађено јесте игра коју највише волим да играм; у налажењу и тражењу сам провела више од

двадесет година, и то време представља најбоље године мог живота. Данас, *Шангајска џирилоџија* (*Шангајске усјомене, Шангајска џринџеза, Шангајска лејоџица*), деветнаест година након првог издања, поново се враћа у Шангај ради новог издања, и када погледам уназад, задовољна сам што сам тако провела те дане. Током ових година, бројни, мени непознати читаоци пратили су мој раст, што ми пружа охрабрење и осећај захвалности, јер ме толико много људи тихо чита толико година, као далеког али сталног пратиоца, и то је чиста срећа, увек присутна, коју захвалан писац може добити у својој професији. Заправо, не усуђујем се да поверујем да је таква срећа припала мени.

17. 3. 2015.

Данјан Чен,
уторак,
сунчан дан у Шангају

ПРВО ПОГЛАВЉЕ

„Можете ли ми, молим Вас, рећи нешто лепо о Шангају из летњег периода 1944. године? О оном што се дешавало у свакодневном животу?“, упитала сам старца Шаочанг Веија, који је цео свој живот провео у Шангају.

Пролеће је, педесет шест година после те 1944. Данас пада киша, а за време кишних дана у Шангају дневна светлост у кућама је бледосива, у углу собе нешто мрачнија, попут дуванског дима, помало измешана, док сенке са прозорског оквира на зиду обликују групу замућених пруга. Људи ненавикнути на кишно шангајско пролеће не могу да осете ту благост у дневној светлости, попут димних облака, тако да подједнако тешко могу да осете меланхолију у мекоћи коју носи влажно, кишовито време. Оваква киша која траје и траје, за коју нико никада заиста не може знати када

ће престати, као што не може знати ни када ће се догодити по временској прогнози најављена пролећна грмљавина, донела је звук првог грома ове године. Време сасвим погодно да га питам о 1944. години.

Овај старац има добро памћење и сећа се дана када су Јапанци 1932. године бомбардовали зграду предузећа *Шангај комершел прес*¹ у северном делу Улице Баошан. Јапанска бомба је експлодирала у тадашњој највећој библиотеци и штампарији у источној Азији, у Улици Баошан је букнуо пожар, а изгорели папир, ношен фебруарским североисточним ветром, плутао је небом ка градским окрузима попут црних снежних пахуља. Те пахуље су заправо били остаци 400.000 кинеских књига, укључујући скоро 60.000 ретких издања, као и папир из стоваришта спремљен за штампање књига. Дан је био потпуно сив од црног папира који је непрекидно падао. Одећа коју су људи у Улици Нанђинг сушили напољу, била је прекривена пепелом од папира. Говорио је о овим стварима са изразом на лицу налик осмеху, дижући седу главу. А онда сам схватила да тај осмех стварно није осмех, већ безгранично стрпљење према прошлости.

Био је помало изненађен што желим да слушам о догађајима из 1944. године.

„Ах, треба ми да бих написала књигу, хоћу да пишем о особи која се родила те године“, објаснила сам. „Желим да сазнам више истинитих детаља о стварима које се у историјским књигама, у дневницима и мемоарима великих људи не могу прочитати, јер хоћу

¹ *Shanghai Commercial Press* – прва модерна издавачка кућа у Кини. (Прим. прев.)

да пишем о једној обичној особи. По мом мишљењу, њена прича је уопштено као трун прашине у књизи историје, али оно што желим да учиним јесте да она постане прашина која никада неће бити избрисана.“

„О да, то је неопходно“, рече он.

Те 1944. године био је младић са непуне двадесет три, већ ожењен. Радио је као чиновник у једној финансијској институцији, а иако је био банкарски службеник, на послу није уопште морао да облачи западњачко одело, већ је већи део радног времена носио дуги огртач.

„Сив?“, питала сам.

„Понекад смеђ“, одговорио је, размисливши.

Ах, млади пореклом из Шангаја у прво време су такође носили смеђе огртаче.

„У лето 1944. Шангај је био окупиран град. У биоскопу *Дахуа* у западном делу Улице Нанђинг приказивали су се само јапански филмови, попут филмова са Јукико Тодороки, Хидеко Такаmine, Сабуром Бандом,² а приказивао се и филм *Оиџумски раиџи*, у кинеско-јапанској копродукцији, јер је у то време Британија била непријатељска земља. Да ли ти је смешно?“, питао ме је.

Иако је Француска концесија,³ са историјом дугом више од пола века, нестала у артиљеријској ватри

² Јукико Тодороки и Хидеко Такаmine су биле познате јапанске глумице, а Сабуро Бандо јапански глумац – сви веома популарни у Јапану тога доба. (Прим. прев.)

³ Француска концесија – део Шангаја, од 1849. под управом Француске, у којем су грађене пословне и стамбене зграде, углавном за Французе. Када је Јапан освојио Шангај 1943, француска влада у Вишију ову територију је предала јапанској влади. (Прим. прев.)

пацифичког рата 1941. године, платани који су ту тада сађени дуж тротоара према француском урбанистичком плану, још увек расту, из године у годину. У пролеће и лето, они су зелени.

Велики листови дрвећа очајнички расту без сопствене слободне воље, сенчећи целу улицу. Зими листови постају жути, ломни, падају у гомилама, ноћу чак бивају спржени под уличним светиљкама, и када и они последњи отпаду, на гранама се може видети низ малих светлосмеђих јаја залепљених за њих. То је семе које су оставиле гусенице, смарагднозелени инсекти који гмижу, порасту на пролеће, живе у стаблу дрвета, у лето се везују за људско тело малим трном на леђима, који се не види али се може осетити, а бол и свраб на том делу коже човек једва може да поднесе. У лето, тајфун који настаје на површини Филипинског мора стиже у Шангај, а када наиђе тајфун, ветар и киша чисте гусенице са дрвећа, и могу се видети и одрасли и деца како их са мржњом дробе ђоновима. Њихове телесне течности су жутозелене, мале али лепљиве мрље на тротоару које се полако суше на сунцу, остављајући на тлу жутозелену, незнатно светлу боју, попут проливеденог отрова.

Живахни или мирни стамбени блокови испод стабала платана скупе су парцеле у Шангају, и још увек чувају блистави дух из периода када је тај део града деловао као изоловано острво. Са обе стране улице, куће у европском стилу са баштама одају да се у њима води удобан живот, и канализациони систем је веома добар, тако да оне никада нису тако дуго пуне влаге као на другим местима.

У тим блоковима, белоруска пекара, фотографски студио, западњачка аптека, балетска школа и козметички салон, јеврејска драгуљарница, продавница коже и крзна, ресторани, француска кафана, биоскоп, црквена школа и продавница слаткиша, шангајска плесна дворана, кројачка радња специјализована за западњачка одећа, новинарска канцеларија, позоришна и филмска компанија, књижара коју је отворио јапански интелектуалац, болница коју је отворио немачки лекар, и даље привлаче обожаватеље западњачког стила живота, посебно оне што у Шангај долазе из иностранства.

„Тог лета већ се продавао љубичасти сладолед марке снежана, исте густине као и обичан сладолед. Споља је био обавијен чоколадом. Продавао се и лед на штапићу, од црвеног пасуља, грашка, са кремом, и неки људи су лети волели да га једу како би се освежили. Продавци су штапиће с ледом стављали у дрвене кутије изнутра обложене памуком и продавали их по улицама. Често су користили мали комад дрвета којим су ударали по кутији. Звук којим се оглашавала продаја и данас је исти, једе се лед на штапићу, сладолед, тако је то“, рече Шаочанг Веи.

Да, још у детињству сам чула тај звук, лети, у Улици Вујуен, али то је било време Културне револуције. Човек који је продавао штапић са ледом подигао је поклопац дрвене кутије. Раширила се нека врста благог али хладног мириса, помешана са слатким мирисом османтуса,⁴ јер је мала количина османтуса

⁴ *Osmanthus heterophyllus* – зимзелени грм или ниже стабло из породице маслина. (Прим. прев.)

често додавана у лед на штапићу с грашком. Та врста кутије-комарника није имала одуран мирис фрижидера. Човек је увек брзо затварао кутију, плашећи се да хладноћа не нестане док сви штапићи са ледом не буду распродати.

„Атентат.“ Старац је говорио „да су се на улицама често дешавали атентати; понекад су слати људи из града Чунгћинг да би убијали издајнике владе из Ханџинга, а понекад су људи на страни Ђингвеи Ванга⁵ убијали људе из Комунистичке партије или људе на страни Чунгћинга.

Јапанска војна полиција, да би ухватила атентаторе, у било ком тренутку би блокирала саобраћај. Тада се атмосфера одмах мењала, па је изгледало да је опасност прошла. На улицама су постојале табле са знаком *Кока-Кола*, Шангај је већ имао фабрику *Масахиро*,⁶ и соду која се тада називала холандском водом и паковала у стаклене боце. „Биле су то плавичасте стаклене бочице. У прехрамбеним радњама Пекинжана у стакленим чашама се продавала кисела супа од шљива. Људи из Белорусије и провинције Шандунг у некадашњој Улици Сјафеи отворили су неколико малих руско-западних кухиња, снабдевајући Шангајце омиљеном салатом и боршчем. Салата се правила од куваног и ситно сецканог кромпира,

⁵ Кинески политичар, председник колаборационистичке владе која је сарађивала с Јапаном у Другом светском рату. (Прим. прев.)

⁶ Једна од истакнутих историјских зграда у Шангају коју је изградио британски бизнисмен 1892. год. (Прим. прев.)

куваног грашка, ситно исечених комада кобасице и јабуке, помешана с мајонезом. Боршч је говеђа супа с парадајзом, луком и кромпиром, веома густа. Али они који су много година живели у Русији никада нису јели такво руско јело у Москви или у Санкт Петербургу. Они су више попут шангајских западних јела измишљених у кухињи западњачког ресторана у Улици Сима.

„Увече су биле на снази узбуне за ваздушну опасност, исти звук сирене. Након што би чули знак за узбуну, сви су морали да спусте ролетне у кући, у страху од америчких авиона“, рече старац.

А ово сам већ раније чула. Једина реченица коју су Јевреји избегли у Шангај научили од шангајског дијалекта јесте: „Искључите светла.“ Прошло је толико година, а Дурнер, који је прилично рано отишао из Шангаја, а онда се из Сједињених Држава поново вратио у Беч, где се скрасио, још увек се сећао тога. Он је 1944. године живео у западном делу Улице Фусинг, где су га деца на улици звала старим чичом с великим носем.

Ајлинг Џанг је кроз зидине храма Ђинган пролазила обувена у светлоцрвене везене ципеле, а већ је била позната списатељка. У ратним годинама многи грађани Шангаја навикли су да у рату наставе свој живот, и деца која су одрасла у рату сматрала су да такви дани заправо представљају свакодневни живот.